

شماره حقوق

دوفصلنامه

دوره ۴ - شماره ۸ - بهار و تابستان ۱۴۰۰

- ابعاد فقهی و جرم شناختی شرط بندی در فضای مجازی
ابوالفتح خالقی، سیمین فرخی نیا
- بررسی انتقادی رأی مشورتی دیوان بین‌المللی دادگستری راجع به آثار حقوقی جدایی
مجمع الجزایر جاگوس از مورس در سال ۱۹۶۵
موسی عاکفی قاضیانی، محمد عاکفی قاضیانی
- واکاوی حقوقی تطبیقی نهاد وثیقه در پرتو قوانین ایران و انگلیس
حسین رحیمی خجسته، مرصیه فتحی برناچی
- رویکردی تطبیقی بر آثار ادغام شرکت‌های تجاری
افشین مجاهد
- تبیین ابعاد عدالت و اخلاق از منظر اصول چهارچوبی حقوق بین الملل اسلامی
نوروز کارگری، سجاد طبیبی
- جایگاه جنایات جنسی در محاکم کیفری بین‌المللی
عباس پورهاشمی، سحر چوبین
- پاندمی کووید ۱۹ در پرتو حقوق همبستگی
سیدبهراد میرفخرایی
- آثار و جهات تجدیدنظرخواهی (پژوهش خواهی) از منظر فقه امامیه، حقوق ایران و فرانسه
سیدجعفر هاشمی باجگانی، افشین مجاهد
- سرمایه گذاری خارجی در حقوق موضوعه ایران و موانع پیش روی آن
محمدرضا پورپور
- شرط ضمان مطلق مستأجر در نگهداری از عین مستاجر در فقه امامیه و حقوق مدنی ایران
فیروز احمدی، علی قائدرحمتی
- هشدار برای دانه درشت‌ها: مروری بر مهمترین نقش‌ها و رهاوردهای حقوق بین الملل
کیفری در نظم حقوقی بین المللی
محسن قدیر، موسی گرمی
- مطالعه تطبیقی آثار جرم اختلاس در حقوق ایران و انگلستان با نگاهی به اسناد بین‌المللی
محسن جعفری، فاطمه اسدی
- تعهد حسن‌نیت در قراردادهای حقوق ایران و فرانسه
عباس کریمی، ابوالفضل سلیمان
- رویکردی تطبیقی بر قرارداد ارفاقی در حقوق ایران، انگلیس و فرانسه
حسن رحیم زاده مبینی، افشین مجاهد
- آثار نفقه زوجه در حقوق ایران و فرانسه
مصطفی افضل‌گروه
- مطالعه تطبیقی عدم نفوذ با بطلان نسبی در حقوق ایران و فرانسه
عباس کریمی، غلامرضا ابزدیناه
- نقد و ارزیابی ضررهای فردی، اجتماعی و قضائی جرم الگاری در نظام کیفری ایران
رستم علی اکبری، امیر فرج بخش

Legal Civilization
vol.4, No.8, Spring & Summer 2021
Pages: 164-173
Article Type: Original Research
http://www.pzhfars.ir/article_131344.html
10.22034/LC.2021.131344

تمدن حقوقی
دوره ۴، شماره ۸، بهار و تابستان ۱۴۰۰
صفحات ۱۷۳-۱۶۴
نوع مقاله: علمی پژوهشی

Foreign Investment in Iranian Subject law and the Obstacles Facing it

سرمایه گذاری خارجی در حقوق موضوعه ایران و موانع پیش روی آن

Mohammad Reza Burbur

PhD Student in Private Law, Islamic Azad University, Meybod Branch, Lecturer at Ivan Kay Non-Profit University, Meybod, Iran

محمدرضا بوربور

دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد میبد، مدرس دانشگاه
غیرانتفاعی ایوان کی، میبد، ایران

mohamadrezaborboor@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-1881-258x>

Abstract

One of the most important economic phenomena of the present century is foreign investment, and since it has been considered as one of the main methods of obtaining capital, technology and the possibility of continued economic growth in countries. On the other hand, foreign investment is considered as the main way to access advanced technology for developing countries and both directly and indirectly increase domestic production and is the main key to economic development of any country. Also, the most important role of foreign investment is to bring capital, skills and technology to countries. Despite the significant dimensions of foreign investment in other countries and the adoption of the Law on Encouragement and Support of Foreign Investment in 2001 and its executive regulations adopted in 2002, Iran has faced serious challenges due to the lack of a coherent and dynamic legal system along with other factors. So that not only the shortcomings of foreign investment have not been eliminated, but even legal shortcomings have prevented the realization of an efficient legal system governing foreign investment, which is examined in this article.

Keywords: Foreign Investment, Economy, Profit, Iranian Law, Obstacles.

چکیده

یکی از مهم ترین پدیده های اقتصادی قرن حاضر، سرمایه گذاری خارجی می باشد و از آن جا که به عنوان یکی از روش های عمده دستیابی به سرمایه، فناوری و امکان تداوم رشد اقتصادی در کشورها بوده، بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. از سوی دیگر سرمایه گذاری خارجی به عنوان راه اصلی دسترسی به تکنولوژی پیشرفته برای کشورهای در حال توسعه مطرح بوده و هم به صورت مستقیم و غیرمستقیم تولید داخلی را افزایش و کلید اصلی توسعه اقتصادی هر کشور است. همچنین مهم ترین نقش سرمایه گذاری خارجی، آوردن سرمایه، مهارت ها و فن آوری به کشورها می باشد. با وجود ابعاد چشمگیر سرمایه گذاری خارجی در کشورهای دیگر و تصویب قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی در سال ۱۳۸۰ و آئین نامه اجرایی آن مصوب ۱۳۸۱، ایران به دلیل فقدان یک نظام حقوقی منسجم و پویا در کنار عوامل دیگر با چالش های جدی در این مورد مواجه بوده به طوری که نواقص موجود بر سر راه سرمایه گذاری خارجی نه تنها برطرف نشده، بلکه حتی نارسائی های قانونی نیز مانع از تحقق یک نظام حقوقی کارآمد حاکم بر سرمایه گذاری خارجی بوده است که در این مقاله این موارد مورد بررسی قرار می گیرد.

واژگان کلیدی: سرمایه گذاری خارجی، اقتصاد، سود، حقوق ایران، موانع.

Received: 2021/04/11 - Review: 2021/06/18 - Accepted: 2021/08/07

دریافت مقاله: ۱۳۸۲/۰۴/۱۱ - بازنگری مقاله: ۱۳۸۲/۰۶/۱۸ - پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۵/۰۵

مقدمه

یکی از بهترین و کم ریسک ترین راه های بهره گیری از منابع مالی خارجی، جذب سرمایه گذاری خارجی می باشد. گسترش جهانی این پدیده در دهه ۱۹۸۰ میلادی از شتاب بی سابقه ای برخوردار بوده، به طوری که نرخ رشد آن از نرخ رشد سایر شاخص های اقتصادی جهان مانند صادرات، تجارت و تولید ناخالص ملی بسیار بالا رفته است. امروزه در ضرورت جذب سرمایه گذاری خارجی و مزایای کثیر آن برای کشور سرمایه پذیر، یافتن بهترین و کارآمدترین روش برای جذب سرمایه خارجی و پیدا کردن راه حلی جهت جذب هرچه بیشتر میزان سرمایه گذاری خارجی در طرح های اقتصادی، زیربنایی و تولیدی ضروری می باشد. کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته در رقابتی شدید و تنگاتنگ برای جذب سرمایه خارجی قرار دارند و کشورهایی در این امر موفق هستند که بتوانند به بهترین وجه اعتماد و نظر سرمایه گذار خارجی را جلب کنند. این مهم به دست نمی آید، مگر با در نظر گرفتن مشوق های حقوقی مناسب و تضمین حقوق سرمایه گذار خارجی. به همین خاطر کشورهای سرمایه پذیر تنها به فراهم کردن محیط کسب و کار مناسب اکتفا نمی کنند، بلکه با مشوق های مالی و حقوقی مختلف و حمایت از حقوق سرمایه گذار خارجی سودآور و محفوظ بودن حقوق وی را نیز تضمین می کنند. در سال های اخیر با اعلام سیاست های کلی اصل چهارم و چهارم قانون اساسی و تصویب قانون تشویق و حمایت از سرمایه گذاری خارجی، گام های جدی برای جذب سرمایه گذاری خارجی برداشته شده است. اما ایراداتی مانند محدودیت سرمایه گذار خارجی در دسترسی به ارز و عدم امکان ارجاع برخی اختلافات ناشی از سرمایه گذاری خارجی به داوری در آن وجود دارد. بر این اساس، با توجه به ماهیت موضوع، پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی، از لحاظ روش تحقیق، به صورت نظری می باشد و روش گردآوری اطلاعات کتابخانه ای بوده و روش تجزیه و تحلیل و جمع بندی به صورت توصیفی خواهد بود.

۱- مفهوم سرمایه گذاری خارجی

از نظر حقوق بین الملل، سرمایه گذاری خارجی عبارت است از انتقال سرمایه از یک کشور به کشور دیگر برای مدت طولانی و در قبال تعهدات متقابل. اگر سرمایه گذار شخص دولتی باشد سرمایه گذاری عمومی و اگر خصوصی باشد سرمایه گذاری خصوصی خواهد بود (شاپیرا، ۱۳۷۱، ۱۰). به عبارت دیگر سرمایه گذاری خارجی را می توان به تحصیل دارائی های شرکت ها، مؤسسات و افراد خارجی تعبیر کرد. این دارائی ها در عین حال که در بخش های اقتصادی مورد نظر کشور میزبان به کار گرفته

می‌شود برای سرمایه‌گذاری خارجی نیز عوایدی به همراه دارد. فرهنگ لغت حقوق بین‌الملل، سرمایه‌گذاری خارجی را این‌گونه تعریف نموده است: انتقال وجوه یا مواد از یک کشور (صادرکننده) به کشور دیگر (کشور میزبان) جهت استفاده از تأسیسات یک بنگاه اقتصادی در کشور میزبان در برابر مشارکت مستقیم یا غیرمستقیم در سود آن بنگاه (میرزاخانی، ۱۳۹۱، ۹۴). در تعریفی دیگر طبق قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی، سرمایه‌گذاری خارجی معادل است با به‌کارگیری سرمایه خارجی در یک بنگاه اقتصادی جدید یا موجود پس از اخذ مجوز سرمایه‌گذاری که به صورت سرمایه‌گذاری در تولید و ساخت کالا، استخراج مواد خام، تأسیس و گسترش نهادهای مالی و غیره در فراسوی مرزهای ملی انجام می‌شود. برخی هم سرمایه‌گذاری خارجی را متضمن انتقال دارائی مادی و غیرمادی از کشوری به کشور دیگر به منظور تولید ثروت دانسته‌اند (شیروی، ۱۳۹۱، ۴۴۰). ماده یک قانون موافقتنامه تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی بین کشورهای عضو اکو سرمایه‌گذاری خارجی را این‌گونه تعریف کرده است: به‌کارگیری هر نوع مال یا دارائی توسط سرمایه‌گذاران یک طرف متعاقد در قلمرو طرف متعاقد دیگر طبق قوانین و مقررات آن کشور. با توجه به تعاریف و مصادیقی که از سرمایه‌گذاری عنوان شد سرمایه‌را می‌توان معادل تعریف «مال» در حقوق داخلی در نظر گرفت، یعنی سرمایه هر چیزی است که دارای ارزش اقتصادی باشد و به‌کارگیری هر مالی در فرآیند اقتصادی به قصد کسب سود را به‌طور کلی سرمایه‌گذاری می‌گویند. حال اگر منشأ سرمایه با محل به‌کارگیری آن در دو کشور متفاوت باشد سرمایه‌گذاری خارجی نامیده می‌شود. فایده تفکیک بین سرمایه‌گذار خارجی با سرمایه‌گذار داخلی در جایی مشخص می‌شود که در برخی مواقع الزامات قانونی آن‌ها با یکدیگر متفاوت است. مثلاً سرمایه‌گذار خارجی برای قرار گرفتن تحت پوشش حمایت‌های قانون تشویق باید از مرجع ذیربط اخذ مجوز کند و خروج سرمایه وی نیز با محدودیت‌های قانونی مواجه است که باید مراعات شود. اصولاً برای تشخیص سرمایه‌گذاری خارجی به تابعیت سرمایه‌گذار توجه می‌شود که باید غیر از تابعیت کشور محل سرمایه‌گذاری باشد. بنابراین سرمایه‌گذاری تبعه یک کشور در همان کشور سرمایه‌گذاری خارجی تلقی نمی‌شود. حتی اگر تبعه مزبور در خارج اقامت داشته باشد یا سرمایه‌منشاء خارجی داشته باشد. با این وجود برخی از کشورها برای جذب سرمایه‌های با منشأ خارجی اتباع خود این چنین سرمایه‌گذاری‌هایی را خارجی تلقی کرده‌اند و امتیازاتی را برای آن‌ها در نظر گرفته‌اند (سوری، ۱۳۹۴، ۵).

۲- وضعیت سرمایه گذاری خارجی در ایران

سرمایه گذاری خارجی در ایران عمدتاً در سلسله قاجار رواج یافت. در طی حکومت این سلسله بسیاری از شرکت های خارجی (استعماری) شروع به سرمایه گذاری در ایران از نوع انحصاری نمودند. این سرمایه گذاری ها در زمینه های مختلف همچون صنعت توتون و تنباکو، صنعت بانکداری و عمدتاً صنعت نفت بوده است. با به قدرت رسیدن سلسله پهلوی و تلاش این سلسله مخصوصاً محمدرضا شاه در تبدیل سیستم اقتصادی ایران از نظام فئودالی مبتنی بر کشاورزی به نظام سرمایه داری مبتنی بر صنایع و معادن، اقدامات زیادی برای جذب سرمایه گذاری خارجی، با اعطای امتیازات گسترده، صورت پذیرفت. با پیروزی نظام جمهوری اسلامی در ایران و با وجود زخم ها و ذهنیت بدی که از دوران استعمار در افکار و دل مردم به جای مانده بود، طبیعتاً عکس العمل مردم و دولت برخاسته از دل توده های مردمی نسبت به خارجیان و سرمایه گذاران خارجی، بدبینانه بود. لذا در دهه اول پیروزی انقلاب اسلامی و متعاقب مصادرات و ملی سازی های بی سابقه و همچنین آغاز دفاع مقدس، طبعاً سرمایه گذاران خارجی تمایلی به سرمایه گذاری در کشور ایران نداشتند. با پایان یافتن جنگ و تقویت بنیه های نظام اسلامی و آغاز دوران سازندگی، دیدگاه دولت وقت نسبت به سرمایه گذاری خارجی چرخش نرم و مثبتی نمود، در این راستا در سال ۱۳۸۰ قانونی تحت عنوان «قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی» به تصویب رسید که جایگزین قانون راجع به جلب و حمایت سرمایه های خارجی مصوب ۱۳۳۴ گردید. البته این قانون، بخشی از مجموعه تحولات و برنامه هائی است که با هدف انجام تسهیلات اقتصادی و حمایت از حقوق و منافع سرمایه گذاران اعم از داخلی و خارجی صورت پذیرفته است. لذا سرمایه گذاری خارجی عمدتاً و به طور مستقیم تحت قواعد این قانون قرار دارد، هر چند قواعد و قوانین دیگر نیز به طور غیرمستقیم و فرعی سرمایه گذاری خارجی را پوشش می دهند. قانون تشویق و حمایت از سرمایه گذاری دارای مشوق ها و تسهیلات زیادی برای سرمایه گذاری خارجی می باشد (کریمی، ۱۳۸۹، ۱۲).

غیر از تصویب و اجرای قانون تشویق و حمایت از سرمایه گذاری مصوب ۱۳۸۰ و آئین نامه اجرایی آن مصوب ۱۳۸۱، دولت به طور فعال به سوی عقد موافقتنامه های (معاهدات) دوجانبه تشویق و حمایت متقابل از سرمایه گذاری با کشورهای عمدتاً در حال توسعه اقدام نمود. این موافقتنامه ها حاوی اصولی در خصوص حقوق و تکالیف (تعهدات) دولت میزبان می باشند. یک موافقتنامه سرمایه گذاری دوجانبه ممکن است مشتمل بر دیگر تعهدات مرتبط با انتقال منافع و دیگر مبالغ خارج از قلمرو میزبان، الزامات اجرائی و اقدامات مرتبط با

ملیت مدیرعامل و هیأت مدیره باشد. این موافقتنامه‌ها ممکن است همچنین محتوی یک شرط حفاظتی یا شرط التزام باشد که بیان می‌دارد: دولت میزبان بایستی تعهدات قراردادی را که با احترام به سرمایه‌گذاری‌ها در داخل قلمرواش بر عهده می‌گیرد، مراعات کند. در حال حاضر، بیشتر معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری ایران متعلق به دوران بعد از انقلاب اسلامی است. ظاهراً قبل از آن ایران علاقه داشت سرمایه‌گذاری خارجی را توسط همان معاهدات قبلی، یعنی معاهدات مودت و تجارت و دریانوردی تنظیم کند، اما اکنون معاهدات ایران معمولاً با عنوان موافقتنامه تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری امضاء شده است. از آن جا که عمده معاهدات سرمایه‌گذاری ایران در پانزده سال اخیر منعقد شده، غالباً از الگوی غالب جهانی پیروی می‌کنند. معاهدات بر مبنای چهار مشخصه اصلی معاهدات دوجانبه سرمایه‌گذاری (ضابطه رفتاری، سلب مالکیت، انتقال پول و داوری) بنا شده‌اند و این چهار مشخصه در این معاهدات به تصریح دیده می‌شوند (پیران، ۱۳۸۸، ۲۷۹). در سال‌های اخیر، فعال‌ترین سرمایه‌گذاران (دولت‌های توسعه‌یافته) در ایران شامل شرکت‌های آلمانی، نروژی، بریتانیایی، فرانسوی، ژاپنی، روسی، کره جنوبی، سوئدی و سوئیسی می‌باشند.

۳- آثار مثبت سرمایه‌گذاری خارجی در ایران

سرمایه‌گذاری‌های خارجی دارای اثرات متعددی بر اشتغال و توسعه نیروی انسانی است و این موضوع لزوم بررسی دقیق‌تر طرح‌های پیشنهادی این شرکت‌ها توسط دولت و نیز وضع مقررات برای استخدام کارکنان توسط شرکت‌های فراملی و برنامه‌های آموزش کارگران را مطرح می‌سازد. مطالعات نشان می‌دهد که اگر در یک کشور در حال رشد، بیکاری عمدتاً علت ساختاری داشته باشد و هیچ منبع سرمایه‌گذاری نیز موجود نباشد، در این صورت سرمایه‌گذاری‌های خارجی موجب افزایش اشتغال خواهد شد. از سوی دیگر، چنانچه سرمایه‌گذاری خارجی جانشین سرمایه‌گذاری داخلی باشد، اثر اشتغال آن ناچیز و حتی منفی خواهد بود. شواهد تجربی نشان داده‌اند که شرکت‌های فراملی بیش از شرکت‌های محلی به تکنولوژی سرمایه‌بر گرایش دارند. از طرف دیگر، شرکت‌های فراملی به واسطه پیوندهائی که با صنایع بالادست یا پایین‌دست دارند و از طریق اثرات مثبت یا منفی که بر میزان استخدام رقیب می‌گذارند، می‌توانند به طور غیرمستقیم بر امر اشتغال تأثیر داشته باشند (اسدی، ۱۳۸۸، ۷۶).

بررسی‌های صورت گرفته حاکی از آن است که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از دو طریق به افزایش اشتغال در کشور میزبان منجر می‌شود. بر اساس روش اول فعالیت شرکت‌های خارجی در کشور میزبان نیازمند نیروی کار است و به دلیل مزیت نیروی کار داخلی، شرکت‌های خارجی از نیروی کار بومی استفاده می‌کنند. پس در نتیجه منجر به افزایش اشتغال می‌گردد. در روش دوم اشتغال مستقیماً

ناشی از فعالیت شرکت های خارجی نیست، بلکه ناشی از بهبود فناوری و سیستم های مدیریتی است که فعالیت این شرکت ها به دنبال افزایش اشتغال از نتایج حتمی آن است (مهدوی و عزیزمحمملو، ۱۳۸۳، ۷۲). ورود سرمایه باعث کاهش قیمت سرمایه (عامل کمیاب در کشور در حال توسعه) شده، بنابراین هزینه های تأمین مالی برای سرمایه گذاری کم و امکان کسب سود افزوده شده سپس تولید اشتغال می شود و با توجه به ویژگی جمعیت و نرخ رشد آن بیکاری کاهش می یابد و در مجموع باعث رشد اقتصادی شده و این افزایش نرخ رشد اقتصادی باعث کاهش خروج سرمایه می شود (موسوی و قاندي، ۱۳۸۵، ۳۹). حضور سرمایه گذار خارجی در کشور به انحاء مختلف باعث افزایش درآمدهای دولت می شود. اولین درآمد دولت از بابت سرمایه گذاری خارجی اخذ حقوق گمرکی مختلف به هنگام ورود و خروج سرمایه گذار خارجی می باشد. دومین نوع درآمدهای دولت مالیات های مستقیم و غیرمستقیمی است که از سرمایه گذار خارجی می گیرد. در نهایت حضور سرمایه گذاران خارجی منجر به افزایش درآمدهای سایر اقشار جامعه می شود که به نوبه خود افزایش درآمدهای دولتی را به دنبال دارد. با وجود مشکلات حال و آینده بازارهای صادراتی، نیاز کشورهای در حال رشد به توسعه صادرات شان همچنان پابرجا است. یکی از وسایل رسیدن به این هدف استفاده از سرمایه گذاری های خارجی است. شرکت های فراملی می توانند تکنولوژی لازم جهت تولید محصولاتی با کیفیت صادراتی و تضمین عواملی چون تحویل به موقع و کیفیت مطلوب و قابل اعتماد که لازمه بازاریابی صادراتی هستند و بالاخره اطلاعات مربوط به بازارهای صادراتی و دسترسی به آن ها را با خود به کشور میزبان بیاورند (اسدی، ۱۳۸۸، ۷۶). جذب سرمایه گذاری خارجی به ویژه در حوزه هائی که کشور در آن مزیت نسبی دارد باعث افزایش مازاد بر تولید شده که این مقدار زائد می تواند به کشورهای همسایه صادر شود. این افزایش تولید نیاز کشور به واردات را نیز کاهش می دهد. البته برشمردن آثار مثبت ورود سرمایه گذاری خارجی به هیچ وجه سبب غفلت از برخی تأثیرات منفی سرمایه گذاری خارجی به ویژه در حوزه فرهنگی نیست. تحقیقات نشان داده یکی از مهم ترین نگرانی های کشورهای سرمایه پذیر به هنگام جذب سرمایه گذاری خارجی از بین رفتن فرهنگ و هویت ملی می باشد. به ویژه اگر فرهنگ کشور میزبان تاب مقاومت در برابر فرهنگ بیگانه را نداشته باشد (پوراسماعیلی، ۱۳۹۰، ۲۲-۲۹). هرچند که برخی تأثیرات منفی سرمایه گذاری خارجی به هیچ عنوان قابل انکار نیست برخی از نویسندگان در بیان آن ها اغراق کرده و آن را بیش از آن چه که هست جلوه می دهند. تحقیقات نشان داده است که کشورها در جهت جذب بیشتر سرمایه گذاری خارجی اقداماتی متعددی در زمینه حذف موانع و حمایت از سرمایه گذاری خارجی کرده اند و نه تنها کشورهای در حال توسعه بلکه کشورهای صنعتی نیز از این

امر غافل نبوده و حداکثر تلاش خود را در جذب سرمایه گذاری خارجی به کار گرفته اند. این امر به وضوح دلالت بر غلبه آثار مثبت سرمایه گذاری خارجی می کند (سوری، ۱۳۹۴، ۲۱).

ایجاد بستر حقوقی مناسب، از مهم ترین عوامل جذب سرمایه گذاری خارجی می باشد. قوانین مرتبط و ناظر بر سرمایه گذاری خارجی در عین این که می تواند عاملی برای تشویق سرمایه گذار خارجی باشد می تواند مانع مهمی بر سر این راه باشد. یکی از مهم ترین عوامل حقوقی که می توان از آن نام برد، ثبات و استحکام قوانین ناظر بر سرمایه گذاری خارجی است. چنانچه اگر در کشوری بستر حقوقی مناسبی وجود داشته باشد؛ یعنی قوانین آن سرزمین حقوق سرمایه گذار خارجی را مورد حمایت و تضمین قرار دهند و مشوق های مناسبی را برای وی در نظر بگیرند و قوانین شفاف، باثبات و استاندارد باشند و قوانین زائد و دست و پا گیر وجود نداشته باشد و از بروکراسی اداری تا حد ممکن کاسته شود و تعامل مناسبی با نهادهای بین المللی فعال در زمینه تجارت بین الملل و سرمایه گذاری خارجی وجود داشته باشد؛ سرمایه گذاران خارجی با اشتیاق کامل در آن کشور سرمایه گذاری خواهند کرد و در غیر این صورت هیچ شخصی خارجی حاضر به سرمایه گذاری نخواهد شد.

۴- موانع حقوقی سرمایه گذاری خارجی در ایران

گشودن صرف درهای کشور به روی سرمایه گذاران خارجی برای جذب سرمایه گذاری خارجی کافی نخواهد بود و نیازمند اقدامات به مراتب گسترده تر و سخت تری از جمله فراهم آوردن زیرساخت ها و شرایط سرمایه گذاری و حمایت از سرمایه گذار خارجی است. اما قبل از آن و مهم تر از آن باید عواملی که مانع سرمایه گذاری خارجی است شناسائی شود و اقدامات لازم برای مرتفع کردن این موانع صورت بگیرد. در قانون اساسی می توان بدینی قانونگذار به بیگانگان را به خوبی مشاهده کرد. قانون اساسی به عنوان محور اصلی قانونگذاری یک کشور خط مشی آن جامعه را نسبت به کلیه مسائل مشخص می نماید. در این بین اصول چهل و چهارم و هشتادویکم قانون اساسی، بیشترین اصطکاک را با سرمایه گذاری خارجی دارد. در اصل هشتادویکم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آمده است که دادن امتیاز تشکیل شرکت ها و موسسات در امور تجاری و صنعتی و کشاورزی و معادن و خدمات به خارجیان مطلقاً ممنوع است. آن چه که از ظاهر این اصل می توان دریافت این است که بیگانگان حق تشکیل شرکت و مؤسسه در ایران را در امور مذکور به هر نحو ندارند. این اصل دربرگیرنده مواردی است که برای خارجیان تردیدهای اساسی راجع به سرمایه گذاری در ایران را به وجود می آورد. زیرا هرچند آن ها به رغم وجود این اصل کم و بیش در ایران

سرمایه گذاری می کنند، لکن تردیدهایی که این اصل ایجاد می کند، برای اقتصاد ایران ارزان تمام نمی شود. زیرا نخستین شرط برای جلب اعتماد سرمایه گذار خارجی شفافیت قانون است و با ارائه دادن تفاسیر مختلف نمی توان اطمینان سرمایه گذاران را جلب کرد (قلی زاده، ۱۳۸۲، ۱۶۹).

سرمایه گذاران خارجی با مشورت حقوقی که از مراجع حقوقی خود به دست می آورند ریسک سرمایه گذاری در ایران را بالا می دانند و هرگز حاضر به تشکیل شرکت خارجی نمی باشند، زیرا هر لحظه ممکن است شورای نگهبان تشکیل هر نوع شرکت خارجی را مخالف قانون اساسی اعلام کند. با وجود این قانونگذار سعی کرده در قالب مواد دیگر منظور و اهداف اصل هشتادویکم قانون اساسی را تأمین کند. از جمله در ماده ۲ قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰، قانونگذار ضوابط پذیرش سرمایه گذاری خارجی را معین کرده است، در ارتباط با اصل مذکور بند «ج» چنین مقرر می دارد که پذیرش سرمایه گذاری متضمن اعطای امتیاز توسط دولت به سرمایه گذاران خارجی نباشد، منظور از امتیاز، حقوق ویژه ای است که سرمایه گذاران خارجی را در موقعیت انحصاری قرار دهد. اصل چهل و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مقرر می دارد: نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه ریزی منظم و صحیح استوار است. طبق مفاد این اصل سرمایه گذاران خارجی اجازه فعالیت در بخش های اساسی کشور را ندارند، زیرا حتی اگر سرمایه گذاران خارجی از زیرمجموعه دولت خارجی نباشند از اجزای بخش خصوصی محسوب می شوند و بر اساس این اصل، بخش خصوصی اجازه فعالیت در بسیاری از بخش های اقتصاد ایران از جمله صنایع بزرگ و مادر را ندارند. این در حالی است که کشور ایران برای رونق و توسعه اقتصاد و تجارت بین المللی سخت به فعالیت صنایع خصوصی کوچک، بانک های خصوصی، شرکت های خصوصی و سرمایه های خصوصی نیازمند است. عدم عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی می تواند تأثیرات منفی عمیقی بر اقتصاد کشور به ویژه در حوزه جذب سرمایه گذاری خارجی داشته باشد. این امر به معنای عدم پذیرش موافقتنامه های این سازمان و به تبع آن عدم تعهد به اجرای مفاد این موافقتنامه ها و در یک کلام به معنای بالا بودن ریسک سرمایه گذاری در کشور است و هیچگاه سرمایه گذاران خارجی چنین ریسکی را قبول نخواهند کرد. اما یکی از بهترین راه های مقابله با این پدیده تقویت تولیدکنندگان داخلی با به حداکثر رساندن جذب سرمایه گذاری خارجی است. امروزه با افزایش حجم سرمایه گذاری خارجی، پیچیدگی در قوانین و مشکلات فراوان در مسیر سرمایه گذاری خارجی بروز اختلاف مابین سرمایه گذار خارجی و دولت سرمایه پذیر امری اجتناب ناپذیر است. نظام حقوقی ایران از وضعیت چندان مناسبی جهت حل و فصل اختلافات سرمایه

گذاری خارجی برخوردار نمی‌باشد، زیرا کشور ایران هنوز به سازمان تجارت جهانی ملحق نگردیده و در نتیجه از مرجع حل اختلاف این سازمان نمی‌تواند منتفع شود.

خلاصه آن که مواردی که مطرح شد فقط برخی از موانع حقوقی جذب سرمایه گذاری خارجی بود. لازم به ذکر است که برخی موانع غیرحقوقی دیگر از جمله تحریم‌های اقتصادی ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا بر علیه ایران تأثیر زیادی را بر اقتصاد ایران وارد کرده است. به نظر می‌رسد باید سرمایه گذاری مشترک با سرمایه گذاران خارجی برای تولید کالاهای مورد نیاز جامعه را در دستور کار خود قرار دهیم. بدین ترتیب هم از واردات کالاهای بی رویه خارجی اجتناب می‌شود و هم اشتغال در جامعه افزایش پیدا می‌کند و به همان میزان خروج ارز از کشور کاهش می‌یابد. پس به جای اصرار بر واردات کالاهای خارجی باید موانع جذب سرمایه گذاری از میان برداشته شود.

نتیجه

سرمایه گذاری خارجی آثار مثبت متعددی برای اقتصاد کشور میزبان به ارمغان خواهد آورد. اما همین روش به صورت محدود می‌تواند آثار سوئی برای اقتصاد کشور سرمایه پذیر داشته باشد. از جمله تهدید الگوهای فرهنگی یک جامعه و خارج شدن تولیدکنندگان داخلی از چرخه تولید به علت عدم توان رقابت با سرمایه گذاران خارجی که البته کشور سرمایه پذیر با مدیریت می‌تواند این آثار زیان بار را به حداقل کاهش دهد. در کشور ایران عوامل متعددی مانع جذب سرمایه گذاری خارجی است که از مهم ترین آن‌ها می‌توان به موانع حقوقی و قانونی همچون برخی از اصول قانون اساسی از جمله اصل چهل و چهارم و اصل هشتاد و یکم، همچنین به پراکندگی و کثرت قانونگذاری، عدم پیش‌بینی راه حلی مناسب جهت حل و فصل اختلافات ناشی از سرمایه گذاری و عدم تعامل مناسب با سازمان های بین المللی اشاره نمود. هرچند در سال های اخیر با اعلام سیاست های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی و طرح ساماندهی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران از جانب مقام معظم رهبری این مقررات اندکی تعدیل شده‌اند، اما هنوز هم در انگیزش سرمایه گذار خارجی مؤثر می‌باشند. از دیدگاه سرمایه گذاری خارجی، مهم ترین جنبه های هر سرمایه گذاری، جنبه های مالی یعنی پتانسیل کسب سود معقول و حقوقی یعنی توانایی حمایت از سرمایه گذاری و پتانسیل جبران خسارت در مقابل مصادره مستقیم از طریق مداخلات غیرمعقول می‌باشد. سرمایه گذاران در سرمایه گذاری خارجی ریسک نخواهند کرد، مگر این که چشم اندازهای مالی آن‌ها تضمین شود و

ساختار حقوقی برای حمایت از سرمایه گذاری خارجی کافی باشد. بنابراین جهت نیل به این هدف مهم باید با وضع مقررات مناسب سعی در ایجاد شرایط مناسب برای جلب سرمایه های خارجی نمود.

منابع

- اسدی، علی، ۱۳۸۸، سرمایه گذاری خارجی و نقش آن بر اشتغال، **مجله کار و جامعه**، شماره ۱۱۵.
- پوراسماعیلی، علیرضا، ۱۳۹۰، تأثیر متقابل فرهنگ کشور میزبان و سرمایه گذاری خارجی بر یکدیگر، **ماهنامه مهندسی فرهنگی**، سال پنجم، شماره ۵۵ و ۵۶.
- پیران، حسین، ۱۳۸۸، شرط التزام در معاهدات دوجانبه سرمایه گذاری، **مجله حقوقی بین المللی**، شماره ۴۰.
- سوری، محمد، ۱۳۹۴، **نقد و تحلیل قواعد و مقررات ناظر بر سرمایه گذاری خارجی در نظام حقوقی ایران**، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی.
- شاپیرا، ژان، ۱۳۷۱، **حقوق بین الملل بازرگانی**، ترجمه ربیعا اسکینی، چاپ اول، تهران، سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.
- شیروی، عبدالحسین، ۱۳۹۱، **حقوق تجارت بین الملل**، چاپ چهارم، تهران، انتشارات سمت.
- قانلی، مهنوش و موسوی، سیدعلیرضا، ۱۳۸۵، بررسی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران، **مجله تدبیر**، شماره ۱۷۳.
- قلی زاده، احد، ۱۳۸۲، نگاهی علمی و کاربردی به موانع حقوقی جذب و حمایت سرمایه گذاری خارجی، **مجله سیاسی و اقتصادی**، شماره ۱۹۳ و ۱۹۴.
- کریمی، یوسف، ۱۳۸۹، **سازوکارهای حمایتی از سرمایه گذاری خارجی در نظام حقوقی ایران، کانادا و سنگاپور**، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه پیام نور تهران.
- مهدوی، ابوالقاسم و عزیزمحمدلو، حمید، ۱۳۸۳، سرمایه گذاری مستقیم خارجی و اشتغال در کشورهای در حال توسعه، **مجله دانش و توسعه**، شماره ۱۵.
- میرزاخانی، حسن، ۱۳۹۱، الزامات سرمایه گذاری خارجی در سال تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی، **مجله اقتصادی**، شماره ۷ و ۸.

قوانین

- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- جایگزین قانون راجع به جلب و حمایت سرمایه های خارجی مصوب ۱۳۳۴
- قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰
- آئین نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۱

legal Civilization

Biannual

No.8/Spring & Summer 2021

Jurisprudential and Criminological Aspects of Betting in Cyberspace

Abolfath KHaleghi, Simin Farrokhi Nia

A Critical Review of the Advisory Opinion of the International Court of Justice on the Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965

Moosa Akefi Ghaziani, Mohammad Akefi Ghaziani

Comparative Legal Analysis of the Collateral in the Light of the Anglo-Iranian Laws

Hossain Rahimi Khojasteh, Marziyeh Fathi Bornaji

Comparative Approach to the Effects of Mergers on Commercial Companies

Afshin Mojahed

Explaining the Dimensions of Justice and Ethics from the Perspective of the Principles of the Framework of Islamic International Law

Nourooz Kargari, Sajad Tayebi

The Place of Sexual Crimes in International Criminal Courts

Abbas Por Hashemi, Sahar CHoobin

Covid-19 Pandemic in the Light of Solidarity Rights

Sayyed Behrad Mirfakhraei

Effects and Aspects of Appeal (Research) from the Perspective of Imami Jurisprudence, Iranian Law and French

Sayyed Jafar Hashemi Bajegani, Afshin Mojahed

Foreign Investment in Iranian Subject law and the Obstacles Facing it

Mohammad Reza Burbur

the Condition of the Absolute Guarantee of the Tenant in Keeping the Same Tenant in Imami Jurisprudence and Civil law of Iran

Firooz Ahmadi, Ali Qaed Rahmati

A Warning for the Big Fish: A Review of the Most Significant Roles and Achievements of International Criminal Law in International Legal Order

Mohsen Ghadir, Mousa Karami

A Comparative Study of the Crime of Embezzlement in Iranian and British Law with a Look at International Documents

Mohsen Jafari, Fateme Asadi

Religious Pluralism in Iranian Criminal Code

Abbas Karimi, Abalfazl Salimian

A Comparative Approach to the Scheme of Arrangement in Iranian, British and French Law

Hasan Rahim Zade Meybodi, Afshin Mojahed

Effects of Wife Alimony in Iranian and French Law

Mostafa Afzali Goroh

A Comparative Study of Non-Influence with Relative Invalidity in Iranian and French Law

Abbas Karimi, Gholam Reza Izadpanah

Critique and Evaluation of Personal, Social and Judicial Harms of Criminalization in the Iranian Penal System

Rostam Ali Akbari, Amir Faraj Bakhsh